

НАПРЯМ 9. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

ВИВЧЕННЯ, РОЗУМІННЯ, ВРАХУВАННЯ ВИБОРУ МАЛЯТ П-РОКУ У ДОВКІЛЛІ МАЙБУТНІМИ БАТЬКАМИ, ПЕДАГОГАМИ, ПСИХОЛОГАМИ

Артемова Л. В.

ORSID ID: 0000-0002-7070-2927

RESEARCH ID: AAZ-4452-2021

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри дошкільної педагогіки і психології

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

м. Глухів, Сумська область, Україна

Проблема вибору багатогранна. Аспекти важливі для педагогічних досліджень теоретично вивчалися у філософських працях. Зокрема, О. І. Титаренк з колегами проаналізували і визначили структуру морального вибору (1972 р., 1980 р.). Вітчизняні психологи В. К. Котирло, В. С. Мухіна, С. Я. Якобсон (60-80 р. р. XIX ст.) та інші досліджували питання поведінки дошкільників дотичні до проблеми вибору. Лише окремі ґрунтовні наукові пошуки присвячені дітям дошкільного віку Л. В. Артемова, О. І. Кошелівська-Мельник [1]. У програмі «Я у світі» [2] вибір дітей розглядається у зв'язку з розвитком їх особистості. Та сучасних основоположних психолого-педагогічних досліджень цього явища не удалось виявити.

Проведені автором чотирирічні лонгітюдні дослідження з дітьми від народження до 4-х років виявили, що немовлята з дня народження повсякчас обирають бажане з перших днів від народження: їсти, пити чи відмовлятися від цього, спати чи не спати, оглядати довкілля чи обирати щось у ньому доволі рухатися, бути на руках у дорослог чи займатися іграшками на самоті та багат іншого. Програма «Я у світі» зазначає, що з I-півріччя життя «Вона (дитина) виявляє елементарну вибірково емоційну спрямованість на рідних людей, об'єкти найближчого оточення, предмети, іграшки», тобт виділен вибір немовляти Серед його особистісних проявів. Цим документом також привертається увага батьків і працівників ЗДО до того, що у цьому ж віці «Відбувається

становлення мотиваційної сфери дитини як ядра майбутньої особистості». У II-у півріччі «Зрослі можливості (малюка) та підтримка рідних людей стимулюють розвиток мотивації досягнення, сприяють розвитку первинної системи цінностей та переваг» [2, 27-29]. Тобто вибір немовляти, виражений ним у початковий період життя стає мотивованим (заради чого) вже до кінця I- року. Наші дослідження встановили, що «мотивація досягнення» обраного немовлям спочатку стимулюється його внутрішніми органічними потребами (голод, втома, потреба рухатися...), а дещо пізніше й соціальними (спілкування). Оскільки дитя бачить, чує, тактильн відчуває щоденн дорослого, то у маляти виникає соціальна потреба повторн його сприймати. Ця потреба обумовлює вибір немовляти, про який повідомляється посилюваними йому емоційними сигналами: посмішкою, рухами, голосовими проявами тощо. Закликаючи цим дорослог до спілкування, немовля намагається реалізувати свій вибір. Тобто, емоційні, вербальні, невербальні дії дорослог стимулюють маля відповідати йому подібним чином. ДО тог ж маля освоює ці інструменти спілкування для задоволення власного вибору.

На II-у році життя « Завдяки спілкуванню з ним (дорослим) та отриманню досвіду самостійного вибору в дитини починають формуватися зачатки довільної регуляції поведінки, спрямованість на досягнення мети, здатність долати невеликі труднощі» [2, с. 87-88]. Отже підтримка дорослим у спілкуванні з немовлям його вибору з I- року зеспече нуття відповідного досвіду вибіркових вчинків, саморегуляції малюком до II- року. В результаті маля цього віку здатне справлятися з більш складними завданнями, що веде далі його розвиток як самодостатньої особистості (3).

Все це потребує уваги дорослих і у першу чергу батьків як природних вихователів рідних дітей. Та заклопотані побутовим доглядом безпомічного малюка навіть найближчі люблячі люди – батьки не звертають уваги на вибір малюка, не намагаються його зрозуміти і саме головне – допомогти реалізувати.

Педагогині й практичні психологи ЗДО ймовірно не звертають увагу на вище розглянуті положення державної програми «Я у світі», зосередившись на щоденних заняттях з малечею, обстеженні її психо-сенсорних можливостей.

Методологічною основою даного дослідження послужила сучасна концепція суб'єктності дитини у взаєминах з дорослими, широк розповсюджена у практиці дошкільних закладів Європи [4]. І. Д. Бех [5], дослідники його наукової школи вивчають чималі аспекти суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователів з дошкільнятами [6], учителів з учнями. Та проблема вибору у такій взаємодії дітей раннього віку з дорослими залишилася поза увагою дослідників.

Вищевикладене визначил мету:

Привернути увагу дорослих (батьків, студентів – майбутніх вихователів, практичних психологів та практичних працівників ЗДО) до проблеми вибору дітей раннього віку і навчитись розрізняти, розуміти, задовольняти його у процесі власної вибіркової діяльності з навчально-контрольними тестами.

У попередніх публікаціях розглянут вибори дітей I- року у сферах «Харчування», «Довкілля», «Спілкування», дітей II- року сфері «Харчування». У даному матеріалі розглянемо вибори дітей II- року у сфері «Довкілля».

Проблема: чим і як довілля розвиває малят II- року життя.

ЩО важливе з довілля для малят II- року життя.

Навчально-пізнавальні відкриті тести для вибіркової діяльності батьків малят, студентів дошкільного профілю, практичних психологів, педагогинь ЗДО.

Чому малята II- року цікавляться довіллям: а) зустрічають у ньому нове; б) їм скучно; в) не уміють себе зайняти; г) задовольняють свій пізнавальний інтерес; д) прагнуть змінити довілля; є) знаходять цікаве заняття; ж) допитливі; з) їм швидко нридає знайоме.

Доповніть змістове поле довілля для вибору.

1. Знайдіть пояснення Вашого вибору у пункті 1: а) дорослі не приділяють малятам увагу; б) малята ще не можуть зосередитись; в) вони не посидючі; г) їм не цікаві вже знайомі іграшки, книжки тощо; д) вони прагнуть розширити свій простір; є) їх вить новизна; ж) інше (доповніть).

2. ЩО переважн обирає маля у різних просторах довілля: а) у ігровій кімнаті; б) у спальні; в) в умивальній кімнаті; г) на ігровому майданчику; д) на вулиці; доповніть перелік середовища і виборів у них.

Чому надає маля перевагу: а) іграшкам; б) предметам побуту; в) предметам одягу; г) тваринам; д) рослинам; є) їжі; ж) пішоходам; з) транспорту чи іншому.

Поясніть пріоритетні вибори малят.

3. Визначте пріоритетні вибори малят: а) які іграшки найчастіше обирає; б) якими іграшками найдовше грається; в) що з побутових предметів найбільше зацікавлює малят; г) як діє з ними; д) на що звертає першочергов увагу на вулиці; е) чим частіше займається на ігровому майданчику (на дворі); є) чог «не бачить», не бере, не хоче (назвіть);

4. Ознаки і способи вибору малят: а) зосереджує погляд на обраному; б) не звертає увагу на пропоноване дорослим; в) намагається здобути обране; г) тягнеться до обраного; д) йде, біжить до обраного; є) хапає обране; ж) вивчає обране; з) викидає пропоноване попереднь обране; і) не віддає обране; й) грається з обраним; к) віддає обране (з жалом, неохоче; відразу, не шкодуючи); л) плаче за обраним; м) просить обране; н) наполягає на обраному; о) нехтує обраним; п) сердиться на обмеження

до обраного; р) потайки здобуває обране; с) зуває про обране; т) змінює свій вибір; у) пояснює свій вибір; ф) переконуює, щоб здобути обране.

5. Як реагують дорослі на вибір малюка: а) все дозволяють ; б) обмежують: завжди, часто, інколи, при необхідності, при небезпеці, коли вибір не вчасний, якщо обране надокучає; в) надають ширший асортимент для вибору; г) ставляться з розумінням до вибору й обраного; д) переключують на інше, відволікають; е) мотивують до іншого предмету, явища, дій, вчинків; ж) радіють вибору; з) сердяться за вибір, докоряють.

6. Як впливає на розвиток особистості малюка ставлення дорослог до вибору: А – підтримка вибору; Б – не підтримка вибору.

А. Дорослий, помітивши вибір малюка: а) радіє; б) домагає; в) дозволяє; г) створює умови; д) пропонує «на вибір» речі, іграшки, ситуації, дії, діяльність, страви, напої, самостійне рішення чи допомогу тощо.

Б. Дорослий реагує на вибір малюка: а) зороняє, б) сердиться, в) не погоджується, г) не заважає, д) байдужий, е) не помічає, ж) не підтримує, з) дивується, і) не розуміє, й) не зважає, к) відволікає, л) різк припиняє.

Напишіть ваші міркування, вражіння від дій дорослог в ситуації «А» і «Б».

7. Напишіть вибори малят, які Ви вважаєте: а) правомірними; б) не правомірними; в) неприйнятними. Поясніть Ваші міркування.

8. Напишіть, які б вибори малят Ви: а) підтримали; б) дозволили; в) запропонували; г) не схвалили; д) не дозволили; е) зоронили. Поясніть: чому?

Інструкція до виконання тестів: оберіть Ваші варіанти рішень щодо виборів малят. Позначте знаком «+» обрані Вами вибори малят, що сприяють розвитку їх особистості. Знаком «-» позначте Ваші рішення щодо виборів малят, що затримують їх своєчасний розвиток. За кожен знак зарахуйте 1 бал. Від загальної кількості позитивних балів (+) відніміть загальну кількість негативних (-) навпаки. Обраний модератор записує кількісні бали кожного на дошці. Свої результати кожен може порівняти з результатами інших, пояснити, обговорити, навести чи спростувати докази, щоб визначити оптимальну картину виборів малят і ставлення до них дорослих. Це допоможе з'ясувати: наскільки кожен розуміє і визнає вибори малят, розбирається у ознаках виборів, їх причинах і мотивах; вважає адекватними чи ні реакції на вибори малят дорослих; визнає чи ні роль дитячого вибору і значення його реалізації у своєчасному розвитку особистості малюка II- року.

Ймовірні висновки виконавців тестів.

1. Вибір малят у доквіллі очевидний. Дивно, що його не помічають і не зважають на нього дорослі. Адже малюки явн надають перевагу чомусь одному і не цікавляться іншим.

2. Дорослі переважн реагують на вибір малят лише тоді, коли не згодні з їх вибором. Це буває, якщо вибір малят не вписується у режимні

процеси, організовані заняття чи порушує їх. Адже дорослі першочергов дбають лише про їх дотримання. Дорослим також не подобається, що малята можуть про щось думати інакше, ніж вони. А ще гірше, якщо малята прагнуть щось вирішити по-своєму на відміну від дорослих чи здобути і вивчити не дозволене.

3. Малята не задоволені, коли дорослі не зважають на їх вибір. Буває, що діти плачуть, репетують, домагаючись свого і не вміючи ще переконати дорослих, щоб ті зрозуміли їх вибір. Негативні емоції пригнічують малят, що гальмує розвиток їх особистості.

Якщо ж дорослі розуміють і поділяють вибір малят, допомагають його здійснити, діти радіють цьому, довіряють дорослому, прагнуть до спільних з ним дій, діяльностей.

Висновки.

1. Проблема вибору дітьми раннього віку бажаного теоретичн і практичн не достатнь вивчена. Водночас факти вибору малечою бажаного очевидні з перших днів життя. Проте дорослі, навіть найближчі до малят й педагогічн підготовлені, не помічають, не розуміють, не зважають на їх вибір, не дозволяють, не допомагають його здійснити. Щоб привернути увагу дорослих до дитячог вибору як важливого прояву особистості, необхідно навчити батьків, педагогинь, психологів бачити й розуміти його. Для цього доцільними виявилися тести, які спонукають і навчають дорослих самим обирати з альтернатив для вибору малят у довікллі.

2. В результаті запропонованих вище тестів батьки стали краще розуміти своїх малят, менше зороняти їм обране, частіше створювати умови для вибору, навіть пропонувати дещо «на вибір», допомагати його реалізувати.

Студенти, навчившись під час вибіркової діяльності з тестами розбиратися у можливих виборах малят, стали помічати їх у реальному спілкуванні з дітьми. Майбутні вихователі, зацікавившись питаннями вибору, уміл створювали різні ситуації вибору для малят, допомагаючи здійснити правомірний вибір, застерігаючи відволікаючи від не прийнятнго вибору.

Розуміння дорослими вибору малят, створення умов для його реалізації суттєв сприяли спокійним, радісним заняттям малят, зростанню і зміцненню їх довіри до дорослих, бажання спілкуватися з ними і водночас зменшили розчарування, негативні емоції дітей з приводу не здійсненнго вибору.

3. У майбутніх дослідженнях доцільною і продуктивною може бути співпраця з практичними психологами ЗДО з питань вибору дітей раннього віку у різних сферах їх життєдіяльності. Саме практичний психолог може допомогти педагогиням зрозуміти і оцінити роль вибору малят у оптимізації розвитку їх особистості.

Література:

1. Кошелівська О. І. Стимулювання морального вибору дошкільників у процесі педагогічного впливу. Дис. на здоб. н. с. канд. пед. наук. Наук. кер. Л. В. Артемова. Київ, 2002. 241 с.
2. Я у світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та інші]; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: «ТОВ МЦФЕР»-Україна, 2019. 488с.
3. Артемова Л. В. Вередування малюка чи відстоювання свого вибору. Дошкільне виховання, 2020. № 5. С. 8-13. Регулюєм вибір. № 11. С. 6-10.
4. Melnyk N.I. & Vertuhina V.M. & Artemova L.V. & and other 2020, 'Progressiv Practices of Government Management in Preschool Teachers Professional Training in Western European Countries'/ Universal Journal of Educational Research 8 (10): 4591-4602, 2020. DOI: 10.13189/ujer.2020.08127 <http://www.hrpub.org>; Artemova L.V. <http://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219399091>
5. Бех. І. Д. Виховання особистості: у 2-х книгах. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003.
6. Рейпольська О. Д. Теоретико–методичні засади формування у дошкільників ціннісного самоставлення: монографія. Київ: Видавничий дім «Слово», 2020. 505 с.

ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ТА ПРОГРАМИ ПЕРЕВІРКИ ТЕКСТУ НА ПЛАГІАТ

Дем'янчук А. С.

*доктор педагогічних наук, професор,
Президент ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Мельничук Л. Б.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Якісна зміна системи вищої освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, які